

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nebudíme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VI. část - Zadarmo to nebude, právo na místo

V minulé části jsme skončili slovy Dr. Gutha-Jarkovského, který hovořil o zakoupení řádu. Často se hovoří o tom, že si „šlechta titul koupila“. Z mně neznámých důvodů získalo slovo „koupit“ v několika posledních desetiletích pejorativní nádech. V následujících řádcích bych rád osvětlil pravou podstatu plateb za titul.

V minulé části jsme skončili slovy Dr. Gutha-Jarkovského, který hovořil o zakoupení řádu. Často se hovoří o tom, že si „šlechta titul koupila“. Z mně neznámých důvodů získalo slovo „koupit“ v několika posledních desetiletích pejorativní nádech. V následujících řádcích bych rád osvětlil pravou podstatu plateb za titul.

Je velmi pochopitelné, že se „za šlechtictví“, respektive za udělení šlechtického titulu platilo. Vždyť spolu s nabytím titulu dotyčný obdržel přiměřenou „dávku práv“ – na druhé straně: vše, co činil, činil v rámci své země, které odváděl daně – byl v plném slova smyslu členem státu a do jisté míry též představitelem státní moci na území jemu udělenému (byl například soudcem ve sporech poddaných).

Je to plně v souladu s aristotelovskou myšlenkou distributivní spravedlnosti. Tato se též často nazývá spravedlností podílnou nebo geometrickou a platí pro ni jednoduchý princip: „máš větší majetek, plat větší daně; čím víc platiš, měj více občanských práv“.

Platba za udělení šlechtického titulu navíc nebyla ničím „pokoutním“, nýbrž přesně stanovenou taxou vyhlášenou příslušnými státními orgány (základem byl §137 patentu ze dne 27.ledna 1840). Za udělení prostého šlechtictví se platilo 1050 zlatých, což bylo v přepočtu 2100 Korun (té doby). Rytířský stav vyžadoval zaplacení 1575 zlatých, tedy 3150 K, svobodný pán (baronát) za 3150 zlatých, tedy 6300 korun, hraběcí stav 6300 zlatých, což bylo 12600 Korun a knížecí stav stál 12600 zlatých, tedy 25200 korun (z toho mimo jiné vyplývá, že poměr jednoho zlatého ke koruně byl přibližně 1:2). Nebylo zcela nezbytně nutné postupovat přesně po těchto stupních, nýbrž bylo možné některé stupně „přeskočit“, což upravoval §138 výše uvedeného patentu s tím, že při přeskočení se neplatil jen poplatek za stupeň nabytý, nýbrž též za přeskočené stupně (například svobodný pán tedy platil za svůj baronát nejen 6300 korun, ale také 3150 za přeskočený stupeň rytířský a 2100 korun za přeskočený stupeň šlechtický).

K prvnímu stupni šlechtictví se „dokupovala ozdoba“ a to titul „šlechtic“ čili „Edler von“, za což se připlácelo 105 zlatých (10% z částky za vyzdvižení do tohoto stavu), přičemž stejný obnos 10% se připlácel za udělení predikátu (z XY, von XY).

Kromě toho zde byly úřední poplatky za vyhotovení diplomu (nobilitační listiny), které byly adekvátní výše uvedeným taxám – u šlechticů 140 zlatých, až po stav knížecí s částkou 1610 zlatých.

Za skvělou činnost pro stát bývali dotyční vyznamenáni a mnohé dekorace s sebou přinášely i šlechtický titul. Dle nařízení ze dne 12. ledna 1757 mohl každý důstojník, který sloužil v armádě 30

let nepřetržitě a bezúhonně se šavlí (=tedy jako důstojník), a který sloužil též před nepřítelem, požádat o udělení prostého šlechtictví s tím, že mu taxa mohla být prominuta. Podobně bylo možné udělit baronát důstojníkům, kteří obdrželi vojenský řád Marie Terezie (patent z 18. června 1757) na pouhé požádání. Řád měl tři třídy, přičemž na baronát měli právo držitelé jakékoliv třídy.

Podobně bylo ustanoveno, že nabytí královského řádu sv. Štěpána „předpokládá nabytí šlechtictví“. Toto nejasné ustanovení specifikovala císařovna Marie Terezie 5. května 1764 patentem, v němž se uvádí (s ohledem na to, že každý držitel výše uvedeného řádu byl šlechticem), že „z milosti císařské k své žádosti do stavu panského (svobodných pánů), pak i do stavu hraběcího s prominutím tax mohou býti povýšeni“.

Od roku 1808 se pojilo šlechtictví s udělením c.k. rakouského řádu Leopoldova (udělovaný císařem Františkem I.). Hojně užívaným vyznamenáním byl řád železné koruny, který byl původně založen císařem Napoleonem dne 5.června 1805 a znova obnoven císařem Františkem I. dne 12. června 1816 (tedy paradoxně po Napoleonově porážce). Řád železné koruny šlechtictví jen naznačoval, nepřinášel je automaticky, ale řádová statuta ustanovila, že komandéři čili majitelé II. třídy mohli být povýšeni na požádání do stavu svobodných pánů a podobně rytíři neboli majitelé III. třídy tohoto vyznamenání byli na požádání vyzviženi do stavu rytířského – obojí bez nutnosti platit taxu! Držiteli vyznamenání železné koruny byl například i JUDr. Pražák, Dr. Rieger a mnoho dalších osobností, které si spojujeme již spíše s počátkem československého státu.

Často připomínaným je známý řád Františka Josefa I., ovšem s ním nebyly spojeny žádné výhody podobné výše uvedenému.

Na druhé straně existovala i různá „peněžní dobrodiní“ spojená se šlechtictvím – klasickým příkladem je založení nadace hrabětem Strakou (ano – Strakova akademie, původně určena potomkům starých českých rodů). Míst v této nadaci bylo 80, přičemž mladý šlechtic mohl dostávat z nadace 500 zlatých školného ročně na školách středních a 600 zlatých na univerzitě. Na účet fondu se kromě toho však vybraný student – šlechtic vzdělával v tělocviku, plavání, kreslení, jízdě na koni, šermu a tanci.

Zajímavostí je zcela nepochybně možná ztráta šlechtictví a pominutí práva k jeho užívání – bylo dávno zrušeno, že šlechtic nesměl pracovat, jak se tomu dodnes traduje! Šlechtictví pomine pouze tehdy, pokud celá rodina vymře po meči, protože šlechtictví ženských členů rodu na jejich potomstvo nepřechází (tomu se zabráňovalo různými adopcemi či erbovním strýcovstvím, kdy byl na žádost držitele erbu a titulu – obvykle posledního v mužské linii - k tomuto právu přijat někdo další – často z pobočné linie rodu či z rodů podobně spřízněných). Za druhé: pokud se šlechtice provdává za nešlechtice (žena by měla následovat stav svého muže – otázkou zůstává, pakliže by dětem z takového svazku bylo ponecháno jméno ženy. Předpokládáme, že dětem by tak zůstal i titul, který je se jménem spojený, je to ovšem pouze hypotéza v republikánském zřízení zakazujícím šlechtictví prakticky neprokazatelná). Za třetí se jedná o neoprávněné vystěhování (toto bylo považováno za obdobu vlastizrady). Za čtvrté se šlechtictví ztrácí následkem trestního odsouzení na smrt nebo do vězení v těžkém žaláři „pro zjištěnost“. Tento trest však stíhal pouze odsouzence a nevztahoval se ani na manželku, ani na děti narozené před odsouzením otcovým (zákon neřeší rozlišnost mezi „narozením a početím“, zřejmě nezodpovězenou otázkou nám tak zůstává případ, kdy dítě bylo počato před odsouzením, jak se však zdá, rozhodným okamžikem zde vždy bylo až narození).

Nepříliš známou částí heraldického práva je obnovení šlechtictví starého či „pominutého“. Potomek rodu, který zamýšlí obnovit šlechtictví, musí nejprve dokázat svůj přímý původ od předků, kteří užívali šlechtictví (alespoň jeden předek, který byl povýšen či užíval šlechtictví). Takovým důkazem mohou být samozřejmě rodné a oddací listy, ale například také starý diplom čili nobilitační listina

(právě s těmito „důkazy“ se ve druhé polovině 19. století stalo několik „omylů“ – později odhalených, kdy dotyčný jen předstíral příslušnost ke kdysi šlechtickému a například dle jeho tvrzení jen zdánlivě vymřelému rodu). Obnovení šlechtictví upravoval dekret dvorské komory ze dne 12. října 1840 vedený pod číslem 5592. Za obnovení šlechtictví se platila taxa odpovídající pátému dílu poplatku za nové povýšení, čili obnovení stavu šlechtického 210 zlatých, rytířského 315, baronského 630, hraběcího 1260 a knížecího 2520 zlatých.

Jistou nepříliš pochopenou zajímavostí našeho heraldického práva je tzv. „vyčkávací znak“ čili Wartschild. Jedná se o znak, ve kterém není žádná figura – který je zcela prázdný. Držitel takového znaku vyčkává na uznání nároku – obvykle dědictví, kdy mu připadne znak nový či jistý titul, důstojenství, úřad... Tento znak doposud užívá jiná osoba – po jejím úmrtí znak připadne „čekateli“ a takový znak je poté plně vykreslen do prázdného pole znaku doposud označeného jako „vyčkávací“.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Prováděcí nařízení Komise \(EU\) č. 305-306/2012 ze dne 10. dubna 2012](#)
- [Právní symbolika v podání T. Hobbese](#)
- [Nezávislé regulační orgány \(stručný nástin problematiky\)](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás X. část – možné erbovní spory v ČR dnes](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás IX. část – „Smluvní příbuzenství“ a továrny na erby](#)
- [Etika především](#)
- [Právo, pohádky a kultura sebelásky](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás - VIII. část – Erbovní spory](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VII. část – Málo známé dokumenty, deklarace české šlechty 1938-1939](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VI. část – Zadarmo to nebude, právo na místo](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás V. část – Nebijte dámu aneb heraldická etiketa](#)